

Trka u naoružanju »Čistog Rata« istrošila je ne samo SSSR, koji je doživeo imploziju, nego je iscrpla i »Veliki Rat« – u korist Terora i terorističkog debalansa koje sada iskušavamo. Nuklearna proliferacija ponovo je razobručena, i pretvara se u nuklearnu Fraktalizaciju. Rat je mrtav, ali ga je zamenio Teror.

Prema tome:

Posle klasičnog i političkog »Velikog Rata« sada, imamo Asimetrični i Trans-politički Rat grupica, grupa, i drugih »paramilitaraca«. Ciljevi Anti-Gradske Strategije pomerili su se od Ravnoteže Terora ka Hiper-Terorizmu (2001). Spoljašnji »Teatar Operacija« više ne postoji: Metro-politička Koncentracija je nadvladala Teritorijalnom Geostrategijom. Geopolitika je iščezla pred Metropolitikom. Princip Neodređenosti sada vlada. Da li je Globalizacija Totalni Rat?

U doba *Čistog Rata*, odvracanje je bilo vojno. Sprovedeno je recipročno odvracanje zbog ravnoteže straha. Dvadesetpet godina kasnije, prisiljeni smo da priznamo da su se stvari izmenile: trka u naoružanju ne samo da je iscrpla SSSR, koji je implodirao, nego je okončala i tradicionalni rat – politički rat *à la* Klauzevic, sa svojim nastavljanjem rata drugim sredstvima; a sve to – zbog čega? Pobedili su teror i teroristička neravnoteža koje imamo danas, uz dodatak još većeg nuklearnog naoružavanja; na osnovu čega imamo ovaj geostrateški delirijum, ludilo koje zapravo izrasta iz globalizacije. Ono se otelotvoruje i u američkoj globalnoj anti-raketnoj zaštiti, 'kišobranu' koji je Džordž V. Buš ponudio kao zaklon svima koji bi bili ispod njega. Odgovor Vladimira Putina, po mom mišljenju, bio je izvanredan – to nije dovoljno primećeno. On je

ponudio Bušu da ovaj radar globalne zaštite bude instaliran ... u Rusiji, u Azerbejdžanu. Kristalno je jasno da posle Velikog Rata, koji je bio klasičan i politički, sada imamo posla sa asimetričnim i *trans-političkim* ratom. Prvi put sam upotrebio ovu reč u Berlinu, pre nekih tridesetpet godina, bio sam tada tamo sa Žanom Bodrijarom, i odvažio sam se na to da izrazim tu ideju, naime, da smo u opasnosti da krenemo u pravcu transpolitike. Eto, sada smo tu.

Kada se rat nazove asimetričnim i transpolitičkim, to znači da postoji totalni debalans između nacionalnih armija, međunarodnih armija, armija svetskog rata, i milicija svih vrsta koje sprovode asimetrični rat. To mogu biti male grupe, bande iz kvartova i gradske bande, ili »paramilitarci«, kako se nazivaju; mafiozi svih vrsta, da ne pominjem Al Kaidu, i ostale. To je ono što se desilo u Africi, i sa zemljama koje su se raspale; i to se događa upravo sada u Latinskoj Americi, u Kolumbiji, na primer, gde je nacionalna armija nemoćna pred brzim i obilatim umnožavanjem bandi, mafija, paramilitaraca, odnosno, geriljerosa. Po mom mišljenju, sve to je suprotno konceptu Čistog Rata.

Danas bi pre trebalo misliti imajući u vidu koncept *Nečistog Rata* – nisam siguran da je to tako nazvano, svakako nije – ali se zaista čitavo pitanje odvrćanja po svojoj prirodi izmenilo. Odvrćanje za cilj više nema samo vojni sektor, nego zapravo civilno stanovništvo; zbog čega dobijamo Patriotski Akt, Gvantanamo. Možemo navesti slične fenomene u drugim zemljama; i, naravno, terorističku neravnotežu. Odvrćanje Nečistog Rata ima za cilj otpor ovoj neravnoteži; međutim, ponovno uspostavljanje ravnoteže postalo je nemoguće sa umnožavanjem asimetričnih neprijatelja. Postoji, po mom mišljenju, ogromna pretnja demokratiji *u svakoj pojedinoj zemlji* na svetu; ne samo u totalitarnim zemljama, na Istoku, Jugu, Severu, nego i u demokratskim zemljama, u Evropi, kao i u SAD. Sa ovim civilnim odvrćanjem – Patriotski Akt je znak, ali postoje i drugi, na primer, u Evropi se razmatraju određeni zakoni koji bi se bavili kontrolom useljavanja, itd. – situacija je daleko neizvesnija jer se sada opiremo neravnoteži. To se zove *ponovno uspostavljanje reda*, a ponovno uspo-

stavljanje reda u civilnom društvu znači otvaranje kapija haosu, apsolutnu pretnju demokratiji bilo koje vrste, predstavjačkoj, direktnoj, ili participativnoj, kako se to sada naziva; a jasno je na šta ovaj delirijum ukazuje – na izmeštanje *anti-gradske strategije*.

Neka mi bude dopušteno da podsetim da je anti-gradska strategija započela sa Drugim svetskim ratom, sa bombardovanjem Gernike, Oradura, Roterdama, Berlina, Drezdena, Hirošime, Nagasakija. Anti-gradska strategija bila je jedna od strategija smišljenih tokom Drugog svetskog rata. Ona je uspostavila ravnotežu straha, budući da su nuklearni prijektili, Istočni i Zapadni, bili upravljani na gradove. Danas, svedoci smo izmeštanja ove anti-gradske strategije: od ravnoteže straha do hiper-terorizma. Ovo je posebno zanimljivo, zato što hiper-terorizam zna samo za jedno bojno polje: grad. Bilo da je to Madrid, Njujork, ili London, bojno polje je grad. Zašto? To je mesto gde se nalazi maksimum stanovništva, i gde se maksimum štete može napraviti sa minimumom oružja, bilo koje vrste. Nema potrebe za tenkovima, džinovskim nosačima aviona, super-podmornicama, i sličnim stvarima. Asimetrični rat, teroristička neravnoteža, izbrisali su teatar spoljašnjih operacija (bojna polja su često nazivana »pozornice spoljašnjih operacija«) – u prilog metropolskih koncentracija. Bojno polje je sasvim jasno postao grad, polje grada muškaraca i žena. Urbana koncentracija je nadvladala teritorijalnu geostrategiju, linije fronta, grudobrane, Mažino Linije, Atlantske Zidove, itd.

Kao skorašnji primer neuspeha, odnosno, propasti klasičnog rata, trebalo bi da mislimo, ne samo, naravno, o Iraku, nego takođe i o ratu u Libanu. Neuspeh 'Cahala' (Izraelske Armije) u Libanu zaista je izuzetan. 'Cahal' je jedna od najvećih armija na Bliskom Istoku, jedna od najopremljenijih, najmotivisanijih armija, sa najboljom 'pozadinom', a ipak je ova armija bila »razbijena« – da tako kažemo – u jednom asimetričnom ratu protiv Hezbolaha. Neko je to nazvao, štaviše, »neuspešni rat«, što je zapanjujuća oznaka. Ranije, ratovi su se dobijali i gubili, sada postoje neuspešni ratovi i uspešni ratovi; to što poraz zovemo *neuspehom*, a pobeđu *uspehom* zaista je zaprepašujuće. Po mom mišljenju, ovaj rat je otkrio sla-

bost, 'princip neizvesnosti' normalne armije, sa njenim tenkovima, raketama, super-bombarderima, u suočenju sa privremenim, pokretnim trupama. Sećam se jedne izvanredne male karikature u francuskim dnevnim novinama; zaista je trebalo da je sačuvam: na njoj su bili prikazani 'Cahalovi' tenkovi, zaustavljeni usred grada, među ruševinama, i pano sa kartom grada, sa strelicom na kojoj je pisalo – »Nalazite se ovde«. Zapovednik tenka je, naime, izašao da vidi gde se nalazi. Mislim da je to izvanredna ilustracija 'ludila trenutka', nazvao bih to ludilom moćne armije, uzoholjene svojom pobedom u Šestodnevnom Ratu. Šestodnevni Rat je još uvek bio klasičan rat. Još uvek je bio geopolitika.

Geopolitika – to je značilo: bojna polja – Verdun, Staljingrad, Iskrcavanje u Normandiji. Danas geopolitika nestaje u korist onog što sam nazvao *metropolitika*, utoliko što se tiče grada – ili pre metropolisa, budući da su London, Madrid, i Njujork pseudo glavni gradovi, da ne pominjem Pariz, u kojem su pripremani napadi na Ajfelov toranj. Posle krize geopolitike, a na korist terorističke metropolitike, sada je došao red na *geostrategiju*, a odgovor Vladimira Putina Džordžu V. Bušu, »Postavite vaše reketi i radare na našu teritoriju«, naglašava neizvesnost u pogledu toga ko predstavlja neprijatelja. Ima nečeg humornog u njegovom predlogu, ali iza tog humora, očigledno apsurdnog, ima i nečeg istinitog. Moglo bi se postaviti pitanje: u odnosu na koga se odbrana postavlja. Postavljanje raketa na granice neke države, kao što to Buš namerava da uradi, svodi se na pretnju toj državi, iako su rakete uperene negde drugde. Čak i ako su uperene prema zemljama koje predstavljaju pretnju, kao što su Iran i Severna Koreja, više se ne radi o tome da su zemlje ono što je u ratu: prava pretnja je deterritorijalizovana, odnosno, bolje rečeno, delokalizovana. Otuda neuspeh 'Cahala' protiv Hezbolaha predstavlja primer greške savremene oružane sile koja pokušava da izađe na kraj sa neprijateljstvima, sa novim delokalizovanim neprijateljem, nasuprot velikoj revoluciji klauzevicevskog rata, koja je dovela do Čistog Rata, do pretnje uništenja sveta nuklearnim oružjem.

Ulazimo u ono što fizičari nazivaju principom neodređenosti. Hajzenbergovim principom neizvesnosti, u vezi sa *Globalitarijanizmom* i Totalnim Ratom. Da li je Globalitarni rat Totalni Rat? Ne, on je nešto s one strane. On je sasvim nešto drugo. Otuda Bušov 'kišobran'. U iskušenju sam da pitam: da li je on lokalni? I da odgovorim: »Da«. Veličina bojnog polja, dužina linija fronta, zaista nisu ništa spram neposrednosti pretnje. Kada neko uspe da prokrijumčari atomsku bombu u podzemnu železnicu Njujorka, Pariza, ili Londona, to ne pripada totalnoj, globalnoj logici, nego nečem lokalnom; cilja se na grad, po mogućnosti, na veliki grad, kako bi se ostvario maksimum razaranja. A to može da ima isti efekat kao i bojna polja Staljingrada, Verdona, ili na nekom drugom mestu. Rat koji izrasta iz Globalitarijanizma proizvodi promenu u razmerama. Globalitarijanizam nas vraća na najmanji zajednički imenitelj: jedan pojedinac – jednako Totalni Rat; i kada kažem jedan, to može da znači takođe i deset ... Uzmimo samo Svetski Trgovinski Centar, jedanaestoro ljudi izazvalo je smrt dve hiljade osam stotina drugih, otprilike koliko i u Perl Harboru, gde su se koristili nosači aviona, japanski torpedni avioni, itd. Potpuno isti efekat. Odnos rashod/prihod bio je zaista zadivljujući!

Ovde se suočavamo sa potpuno novom situacijom, kojom se klasični rat dovodi u pitanje, zajedno sa geostrategijom i sámim pojmom granice. Igra je, dakle, u ovome: pravo građanina, ili pravo jačeg? Od sada na dalje, mi smo svi povezani, svi smo na dohvat drugih, bilo putem radio/tv talasa ili putem sposobnosti za destrukciju koju pojedini čovek ili mala grupa ljudi mogu da izazovu. Velike divizije vojnika iz prošlih vremena, ogromne vojne mašine, džinovski nosači aviona, kao što su *General de Gol* ili *Ajzenhauer*, samo čekaju na 'poraz', ne onog koji bi jedna strana nanela drugoj, nego poraz političkog rata. Politički rat se vodio zbog teritorije i zaokružene Države koja brani svoje granice, ili je, pak, bila reč o građanskom ratu. Danas postoji konfuzija, slična Vavilonskoj Kuli, između terorističkog građanskog rata – rata protiv civila, budući da biva ubijeno više civila, ne toliko vojnika, čak i kada je Pentagon bio napadnut – i međunarodnog rata.

Te dve vrste rata se mešaju, »zamenjuju«, rekao bih; toliko, naime, da sam čak, u vreme napada na Svetski Trgovinski Centar, rekao Bodrijaru: »Ovo je početak Međunarodnog Građanskog Rata«. Do sada smo imali nacionalne građanske ratove: Španski građanski rat, Parisku Komunu, ali danas, biće to naš prvi svetski građanski rat.

To je ono sa čime se suočavamo kada postavimo pitanje Čistog Rata. Čisti Rat je još uvek tu, i dalje je moguće pritisnuti dugme i lansirati rakete – Koreja može to da učini, Iran to može da učini, a to mogu i drugi; ali zaista stvarno izmeštanje strategije nalazi se u ovoj fuziji hiper-terorističkog građanskog rata i međunarodnog rata, do tačke kada su nerazlučivi. Iščezavanje Nacije-Države unutar velikih međunarodnih saveza, pravac u kojem ide Evropa, sporazum NAFTA između Severne i Južne Amerike (neke vrste zajedničkog tržišta), itd. – sve to znači da politički, teritorijalni rat, povezan sa nacionalnom teritorijom, više ne može da opstane. Sada smo suočeni sa pitanjem od najvećeg značaja, koje je, u isto vreme, i političko i transpolitičko. Ogroman znak pitanja uzdiže se na horizontu Istorije.

1983

ČISTI RAT

Grad i Politika # Tvrdava Evropa # Vojni Prostor # Arheologija Bunkera # Poreklo Grada # Rat i Merkantilizam # »Rulja« # Logistika # Trgovina Urbanog Nastanjivanja i Fluks # Geostrategija, Gradovi-Države, Nacije-Države # Hronopolitika # Grad Mrtvog Vremena # Ratna Kultura # Totalni Rat # Tehničko Iznenadenje: Ratna Ekonomija # Protiv Sociologije

Silver Lotringer: *Ti si jedan od retkih francuskih mislilaca koji je napustio jezik filozofije, odnosno, sociologije i preuzeo ratni diskurs. Šta vodi jednog arhitektu da proučava »arheologiju« bunkera? Zašto bi jedan urbanista postao zainteresovan za nasilje brzine, i obznanio smrt-mašinu koja vrebava iza tehnološke pustolovine? Šta te tera da tragaš za horizontom rata u svakoj oblasti svakodnevnog života?*

Pol Virilio: Ja sam, pre svega, urbanista. Ali odnos prema gradu, za mene je odmah i odnos prema politici. Štaviše, urbanista i političar, etimološki govoreći, jesu ista stvar. Umešanost u političku ideologiju zamaglila je činjenicu da je politika prvenstveno *polis*.

A da li je grad pre svega rat? Kako je došlo do toga da si rat postao u središte svojih interesovanja?

Ja sam se zainteresovao za rat zbog lične istorije. Kao dete doživio sam rat; razaranje grada Nanta, kada sam imao deset godina, bio je traumatičan događaj za mene. U mojim najranijim istraživanjima bavio sam se vojnom arhitekturom tokom Drugog Svetskog Rata. Deset godina sam tragao za elementima »Evropske Tvrdave«, i tako sam postao svestan prostora rata, prostorne dimenzije Totalnog Rata.

Postoji li prostor rata?

Vojni prostor je nešto o čemu ljudi ne govore tako često. Može se naći kod Klauzevica, ali od tada niko se stvarno nije bavio time. Ljudi govore o istoriji rata, o bojnim poljima, o smrti u porodici, ali niko ne govori o vojnom prostoru kao konstituisanju prostora koje ima svoje vlastite karakteristike. Moj rad je smešten unutar ovog koncepta. Odjednom sam shvatio da je rat bio prostor u geometrijskom smislu, čak i više od toga: prokrstiti Evropu od Severa do Juga, od skloništa u nemačkim gradovima do Zigfridove Linije, prolaziti duž Mažino Linije i Atlantskog Zida, sve to vas tera da shvatite opseg i veličinu Totalnog Rata. Dakle, dodirujete mitsku dimenziju rata koja je proširena ne samo Evropom, nego i čitavim svetom. Objekti, bunker, karuale, protiv-vazдушna skloništa, podmorničke baze, itd., jesu neka vrsta repera, odnosno, obeležja za totalitarnu prirodu rata u prostoru i mitu.

Arhitektura je uvek postavljena kao spomenik društvenoj misli. Karaula je tako kristalizovana vojna misao, grad od betona postavljen u prostor rata. U tvojoj knjizi Arheologija Bunkera¹ istražuješ Totalni Rat u njegovim mitskim dimenzijama; ali ta knjiga je takođe i istraživanje formacije grada i budućnosti planiranja grada.

Grad postoji već dugo vremena. On je tu da posvedoči o izvanrednim sposobnostima ljudske vrste za koncentraciju.

Kako je došlo do ove koncentracije?

Postoje dve velike škole mišljenja o urbanom planiranju: za jednu, izvor kristalizacije grada, urbanog nastanjivanja, jeste merkantilizam; za drugu – manju, koju predstavlja, recimo, Filip Tojnbi – to je rat, a trgovina dolazi tek posle. Ja se očigledno nalazim u manjini, među onima koji tvrde da je grad rezultat rata, ili barem, pripreme za rat.

Da li hoćeš da kažeš grad nije rezultat sámog rata, rata u užem smislu?

Naravno, pali su milioni žrtava od Neolitskog Doba do rata Grada-Države, ali ove žrtve su ono što su ljudi u drevnim vremenima nazivali »ruljom«; tu je reč naprosto o 'pustošenju'.